

सन २०१५-१६ च्या हंगामात किमान आधारभूत
किंमत खरेदी योजनेअंतर्गत धान/ भरडधान्य
खरेदीबाबत.

महाराष्ट्र शासन
अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: खरेदी - १०१५/६१७/प्र.क्र.१७७/ ना.पु.२९
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : ३१ ऑक्टोबर, २०१५

शासन निर्णय:-

किमान आधारभूत किंमत खरेदी योजनेंतर्गत २०१५-१६ च्या खरीप पणन हंगामासाठी केंद्र शासनाने धानाचे व ज्वारी, बाजरी, मका इत्यादी भरड धान्याचे विहीत विनिर्देश, तसेच किमान आधारभूत किंमती जाहीर केल्या आहेत. याशिवाय आधारभूत किंमतीचा लाभ होण्याच्या दृष्टीने व शेतक-यांना हमी भावापेक्षा कमी किंमतीने (डीस्ट्रेस सेल) धान्य विकावे लागू नये, यासाठी राज्य स्तरावर नियंत्रण कक्ष उघडण्याच्या सूचना केंद्र शासनाने दिल्या आहेत. त्यानुसार, **राज्यातील शेतक-यांना किमान आधारभूत किंमतीचा लाभ मिळावा** या हेतूने राज्यात खरेदी केंद्रे उघडण्याकरिता व त्याठिकाणी धानाची व ज्वारी, बाजरी, मका या भरड धान्याची खरेदी करण्यासाठी खालील प्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत:-

१) खरेदी बाबत निर्णय:-

- (अ) संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यामध्ये केंद्र शासनाची "नोडल एजन्सी" म्हणून भारतीय अन्न महामंडळ (FCI) काम पाहील.
- (ब) प्रत्यक्ष खरेदीची प्रक्रिया बिगर आदिवासी क्षेत्रात **"महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप.मार्केटिंग फेडरेशन"** व आदिवासी क्षेत्रात **"आदिवासी विकास महामंडळ"** या अभिकर्त्यामार्फत करण्यात यावी.
- (क) भारतीय अन्न महामंडळाच्या समन्वयाने राज्य शासनाने कार्यवाही करावयाची आहे. यास्तव **महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महामंडळ व आदिवासी विकास महामंडळाने राज्य शासनाचे मुख्य अभिकर्ता** म्हणून काम पहावे.
- (ड) ज्वारी, बाजरी, मका या भरड धान्याच्या खरेदीच्या स्तरापर्यंतच्या सर्व प्रकारच्या कार्यवाहीची जबाबदारी मुख्य अभिकर्त्यावर राहील.
- (इ) खरेदी केलेली ज्वारी, बाजरी, मका हे भरड धान्य भारतीय अन्न महामंडळाच्या वतीने राज्य शासनाच्या गोदामामध्ये साठविण्यात यावे.
- (ई) ज्वारी, बाजरी, मका या धान्याची एकदा खरेदी होवून शासकीय गोदामात ही भरड धान्ये **दर्जा तपासणी व वजन** करून जमा केल्यानंतर, अशा धान्याची साठवणूक, सुस्थितीत

ठेवणे, गरजेनुसार जिल्ह्यांतर्गत वाहतूक / धुरीकरण इत्यादी गोष्टींची जबाबदारी संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहिल.

(उ) खरेदी झालेले धान (भात) खरेदी अभिकर्त्यांनी स्वतःच्या गोदामात किंवा आवश्यकतेनुसार भाड्याच्या गोदामात साठवणूक करून त्याची भरडाई करावी. केंद्र शासनाने ठरविलेल्या "परिशिष्ट I, IA, II, III, व IV" मधील विनिर्देशानुसार (उताऱ्यानुसार व इतर अटी व शर्तीनुसार) धान भरडाई करून शासनाच्या/जिल्हाधिकाऱ्यांचे निर्देशानुसार तांदूळ शासनाच्या/अन्न महामंडळाच्या गोदामात जमा करावा. धान खरेदीपासून साठवणूक, वाहतूक, सुरक्षितता, भरडाई व तांदूळ जमा करण्यापर्यंतची संपूर्ण जबाबदारी अभिकर्त्याची राहिल.

२) अभिकर्ता नेमणूक:-

उपरोक्त निर्णयानुसार, राज्यात खालीलप्रमाणे :-

[I] बिगर आदिवासी क्षेत्रात २०१५-१६ या खरीप हंगामात आधारभूत किंमत योजनेंतर्गत धान/भरडधान्य खरेदी करण्याकरिता, महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप.मार्केटिंग फेडरेशन यांना या शासन निर्णयान्वये मुख्य अभिकर्ता म्हणून नेमण्यात येत आहे. त्या क्षेत्रातील खरेदीची कार्यवाही महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप. मार्केटिंग फेडरेशन यांनी विहित कालमर्यादेत करावी.

[II] एकात्मिक आदिवासी विकास क्षेत्रामध्ये आधारभूत किंमतीने धान व भरड धान्याची खरेदी करण्याकरिता आदिवासी विकास महामंडळाची मुख्य अभिकर्ता म्हणून नेमणूक करण्यात येत आहे. त्या क्षेत्रातील खरेदीची कार्यवाही आदिवासी विकास महामंडळ यांनी विहित कालमर्यादेत करावी.

३) आधारभूत किंमती, सर्वसाधारण गुणवत्ता व दर्जा:-

(किंमत रुपये /प्रति क्विंटल)

पीक		आधारभूत किंमत (रुपये)	शेतकऱ्यांना प्रत्यक्ष द्यावयाचा दर (रुपये)	गुणवत्ता दर्जाचे विनिर्देश
धान/भात (एफ.ए.क्यू)	अ) साधारण	१४१०	१४१०	परिशिष्ट I व IA प्रमाणे
	ब) "अ" दर्जा	१४५०	१४५०	
भरड धान्य (एफ.ए.क्यू)	ज्वारी (संकरीत)	१५७०	१५७०	परिशिष्ट II, III, व IV प्रमाणे
	ज्वारी (मालदांडी)	१५९०	१५९०	
	बाजरी	१२७५	१२७५	
	मका	१३२५	१३२५	

आधारभूत किंमत खरेदी योजनेत केंद्र शासनाने विहित केलेल्या विनिर्देशात बसणारे FAQ दर्जाचेच धान / भरडधान्य खरेदी करणे आवश्यक आहे. त्यानुसार अभिकर्ता संस्थांनी प्रशिक्षित ग्रेडर्सकडून तपासणीअंतीच धान/भरडधान्य खरेदी करावे. कमी दर्जाचे धान/भरडधान्य खरेदी झाल्यास व त्यामुळे काही तोटा आल्यास किंवा कोणतीही समस्या उद्भवल्यास अभिकर्ता संस्था पूर्णतः जबाबदार राहतील.

या धान्याची दर्जात्मक तपासणी भारतीय अन्न महामंडळ तसेच शासनाकडून करण्यात येईल. दर्जा संबंधी खरेदी किंवा साठवणूकीच्या वेळी तपासणीमध्ये काही दोष आढळल्यास याबाबत अभिकर्ता संस्था संपूर्णपणे जबाबदार राहिल. तसेच यामध्ये प्रकरणपरत्वे सुधारणात्मक कार्यवाही अभिकर्ता संस्थेनेच करावयाची असून अशा कार्यवाहीमुळे झालेल्या नुकसानीस अभिकर्ता संस्था संपूर्णतः जबाबदार असतील.

४) आर्द्रता:-

केंद्र शासनाने हंगाम २०१५-१६ करीता आर्द्रतेचे अधिकतम प्रमाण धानासाठी १७% व ज्वारी, बाजरी, मका यासाठी १४% इतके विहित केले आहे. या प्रमाणापेक्षा आर्द्रता जास्त आढळल्यास धान/ भरडधान्य खरेदी करण्यात येऊ नये. कोणत्याही स्थितीत जास्त ओलसर किंवा बुरशीयुक्त धान/भरडधान्य खरेदी करू नये. भरडधान्य स्वच्छ व कोरडे असून ते विक्री योग्य (मार्केटेबल) असल्याचे अभिकर्त्याने खातरजमा करावी. विहित प्रमाणापेक्षा जास्त आर्द्रता असलेले धान / भरडधान्य खरेदी केल्यास अभिकर्ता संस्थांनी वेळीच संबंधितांवर दंडात्मक कारवाई करावी.

५) सर्वसाधारण अटी व शर्ती:-

५.१. खरेदी:-

अ) मार्केटिंग फेडरेशन / आदिवासी विकास महामंडळ यांनी धान / भरडधान्य खरेदीची योजना त्वरीत कार्यान्वित करावी. त्यासाठी आवश्यक ठिकाणी खरेदी केंद्रे उघडणे, प्रशिक्षित कर्मचाऱ्यांची व्यवस्था करणे, खरेदी केंद्रावर धान्य वाळविणे, स्वच्छ करणे तसेच धान्याची नासधूस होवू न देणे यासाठी व खरेदी प्रक्रीया सुरळीतपणे होण्यासाठी आवश्यक त्या मूलभूत सुविधा (चाळणी, पंखे, ताडपत्री, पॉलिथिन शिट्स वगैरेसारखी आवश्यक साधने, आवश्यक ती वजनमापे, आर्द्रता मापक यंत्रे (मॉईश्चर मीटर) बारदाना, सुतळी इत्यादी) खरेदी केंद्रावर उपलब्ध करून देण्याची खबरदारी खरेदी अभिकर्ता संस्थेने घ्यावी.

ब) खरेदी करावयाच्या धान / भरडधान्याच्या दर्जावर कडक नियंत्रण ठेवण्यासाठी आवश्यक असलेली यंत्रसामुग्री (image analysis kit) व पुरेसे प्रशिक्षित ग्रेडर्स नेमण्याची संपूर्ण जबाबदारी मार्केटिंग फेडरेशन / आदिवासी विकास महामंडळ यांची राहिल. खरेदी

अभिकर्त्यांनी एफ.ए.क्यू. दर्जात न बसणाऱ्या धान / भरडधान्याची म्हणजेच भात, ज्वारी, बाजरी व मका यांची खरेदी केली तर त्याची संपूर्ण जबाबदारी व येणाऱ्या नुकसानीची जबाबदारी ही सर्वस्वी खरेदी अभिकर्त्यावर राहिल. कमी दर्जाचे धान / भरडधान्य खरेदी करण्याचा प्रयत्न केल्यास अशा कर्मचाऱ्यांवर / ग्रेडर्सवर अभिकर्त्याने कारवाई करावी.

क) आधारभूत किंमत खरेदी योजना ही शेतकऱ्यांच्या हितासाठी असल्याने धान / भरडधान्य खरेदी करताना या शासन निर्णयातील अनुक्रमांक ७ येथील कार्यपद्धती अवलंबावी.

५.२ प्रसिध्दी:-

अ) खरेदी केंद्रावर फक्त खरेदी किंमतीबद्दल दरफलक न लावता किमान आधारभूत किंमत खरेदी योजनेतर्गत असलेले दर्जा, विनिर्देश, खरेदी केंद्रे इ.ची माहिती शेतकऱ्यांना निश्चितपणे लक्षात येण्यासाठी त्यासंबंधातील सूचना केवळ इंग्रजीमध्येच न देता त्या मराठीत अनुवाद करून देण्यात याव्यात. तसेच एफ. ए. क्यू. दर्जाची मानके काय आहेत, हे ठळकपणे फलकावर प्रत्येक ठिकाणी प्रदर्शित करणे आवश्यक आहे. हे दर, दर्जा, खरेदी केंद्रे दर्शविणारे फलक सर्व कृषी उत्पन्न बाजार समिती, ग्राम पंचायत, तहसिल कार्यालय, पंचायत समिती कार्यालय, इ. ठिकाणी दर्शनी भागात लावण्याच्या सक्त सूचना जिल्हाधिकाऱ्यांनी घ्याव्यात.

ब) कोणत्याही परिस्थितीत नॉन एफ.ए.क्यू. दर्जाचे धान्य खरेदी केले जाणार नाही. धान / भरडधान्याचे एफ.ए.क्यू. विनिर्देश, आधारभूत किंमती इत्यादी आवश्यक बाबींना स्थानिक वर्तमानपत्रे व इतर प्रसार माध्यमातून अभिकर्त्यांनी व जिल्हाधिका-यांनी पुरेशी प्रसिध्दी द्यावी.

५.३ तपासणी:-

अ) भारतीय अन्न महामंडळाचे / राज्य शासनाचे अधिकारी खरेदी केंद्रांना भेटी देवून नियमितपणे विहित पद्धतीने खरेदी होत आहे किंवा नाही याची तपासणी करतील आणि त्यांनी दिलेला सल्ला विचारात घेवून खरेदी अभिकर्त्यांनी त्याप्रमाणे कार्यवाही / उपाययोजना करणे आवश्यक राहिल.

ब) जिल्हाधिका-यांनी धान / भरडधान्य खरेदीच्या कालावधीत दर्जा नियंत्रण व दक्षता पथकाची स्थापना करावी. या पथकाद्वारे विशेष मोहिम राबवून नॉन एफ.ए.क्यू. धान / भरडधान्य खरेदी होण्यास जबाबदार असणा-या अधिकारी व कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात यावी.

क) जिल्हा पुरवठा अधिकाऱ्यांनी ज्या बारदानांमध्ये धान / भरडधान्य भरलेले आहे, ती विहित प्रमाणाप्रमाणे आहे अथवा नाही याची स्वतः खात्री करून घ्यावी. जेथे शक्य असेल तिथे बारदानांचा पुरवठा होत असतानाच जिल्हा पुरवठा अधिकारी व खरेदी अभिकर्ता प्रतिनिधी

यांनी संयुक्तपणे तपासणी करावी. या तपासणीत कमी प्रतीची बारदाने दिसून आल्यास ती नाकारावीत. कमी प्रतीचे बारदान वापरण्यात आल्याबाबत कोणतीही तक्रार शासनाकडे येणार नाही, याची दक्षता घेण्यात यावी.

ड) दक्षता पथक / जिल्हा स्तरावरील अधिकाऱ्यानी केलेल्या तपासणीचा अहवाल दर आठवड्याला शासनास सादर करणे बंधनकारक राहील.

५.४ इतर:-

अ) उप अभिकर्त्याची नेमणूक खरेदी अभिकर्त्याने स्वतःच्या जबाबदारीवर करावी. जिल्हाधिकाऱ्यांनी उप अभिकर्त्यांना प्राधिकारपत्रे देऊ नयेत. उप अभिकर्त्याच्या नेमणूकीशी शासनाचा काहीही प्रत्यक्ष संबंध राहणार नाही, याची नोंद घ्यावी.

ब) शेतकऱ्याने उत्पादित केलेल्या उत्पादनाची महाराष्ट्र कृषि उत्पन्न खरेदी (नियमन) नियम, १९६३ च्या नियम ३२ (ड) अन्वये कृषि उत्पन्न बाजार समितीच्या क्षेत्रात केंद्र शासनाच्या किमान आधारभूत किंमत योजनेंतर्गत जाहीर करण्यात आलेल्या हमी भावापेक्षा कमी दराने खरेदी केली जाणार नाही, याबाबत बाजार समितीने दक्षता घेणे आवश्यक आहे. त्यानुसार "बाजार समितीने अशा प्रकारांना आळा घातला नाही तर त्यांच्याविरुद्ध उपरोक्त नियमांच्या नियम ४५ अन्वये शासन योग्य ती कारवाई करू शकेल." **ही बाब संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या क्षेत्रातील सर्व कृषि उत्पन्न बाजार समित्यांच्या नजरेस आणून द्यावी.** किमान आधारभूत किंमत योजनेंतर्गत जाहीर केलेल्या धान्याचा दर्जा, विहित विनिर्देश व किंमतीबाबतचे फलक ठळक अक्षरात दर्शनी भागात लावण्यासाठी कृषि उत्पन्न बाजार समित्यांना जिल्हाधिकाऱ्यांनी सक्त सूचना द्याव्यात व बाजार समित्यांनी त्याची काटेकोर अंमलबजावणी करावी. एफ.ए.क्यू.दर्जाचे धान / भरडधान्याचे हमी भावापेक्षा कमी भावाने व्यवहार होणार नाहीत, याची दक्षता घ्यावी.

क) पूर्वानुभवानुसार कृषि उत्पन्न बाजार समितीच्या क्षेत्रात आधारभूत किंमतीपेक्षा कमी भावाने झालेल्या खरेदी संदर्भात केंद्र शासनाकडून राज्य शासनाकडे कारणमिमांसा विचारण्यात येते व याबाबत संबंधितांचा खुलासा मागविल्यावर बहुतांशी अशी खरेदी नॉन एफएक्यू दर्जाच्या धान / भरडधान्याची झालेली असल्याचे दिसून येते. मात्र, अशा कमी दराने होणाऱ्या खरेदी व्यवहाराबाबत कृषि उत्पन्न बाजार समित्यांनी संबंधितांना खरेदी विक्री दरांची माहिती देताना / अहवाल पाठविताना एफएक्यू / नॉन एफएक्यू दर्जाबाबत विनिर्दिष्टपणे माहिती न पुरविल्यामुळे बहुतांशी प्रकरणात केंद्र शासनाकडून राज्याकडे पत्र व्यवहार करण्यात येतो. यास्तव, कोणत्याही बाजार समित्यांनी त्यांच्या क्षेत्रात खरेदी झालेल्या धान तसेच भरड धान्याचे दर कोणत्याही माध्यमाद्वारे प्रसिध्द करताना किंवा कळवितांना खरेदी विक्रीचे दराबरोबरच एफएक्यू व नॉन एफएक्यू दर्जाबाबतसुद्धा कोणत्याही परिस्थितीत उल्लेख

करावा अशाही सक्त सूचना सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या क्षेत्रातील कृषी उत्पन्न बाजार समित्यांना द्याव्यात.

ड) आधारभूत किंमत योजनेखाली ज्वारी, बाजरी, मका व धान खरेदी करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ व आदिवासी विकास महामंडळास जो अनुषंगिक खर्च द्यावयाचा आहे, त्याबाबत शासन, भारतीय अन्न महामंडळाशी व केंद्र शासनाशी चर्चा करून स्वतंत्रपणे निर्णय घेईल व हा निर्णय स्वतंत्ररित्या कळविण्यात येईल.

इ) खरेदी केंद्रावर खरेदी केलेल्या धान्याच्या किंमतीतून, मुख्य खरेदी अभिकर्ता, सहकारी संस्थांच्या कर्जापोटी शेतकऱ्यांकडून ४० टक्के पर्यंत कर्जाची रक्कम वसूल करू शकेल.

(टंचाई परिस्थितीत त्या संबंधातील आदेशांच्या अधिनतेने)

फ) या योजनेतर्गत खरेदी केलेल्या भरड धान्य व धानामधील तूट केंद्र शासनाने मान्य केली तर त्याप्रमाणातच अनुज्ञेय राहील.

ग) धान / भरडधान्यासाठी फक्त ५० किलो क्षमतेचा बारदाना वापरण्यात यावा. केंद्राच्या विनिर्देशाप्रमाणे गोणी वापरण्याबाबत शासन पत्र क्रमांक खरेदी - १८०६ / ४७९ / प्र. क्र. ३७७९ / नापु-२९, दिनांक ३० मे, २००६ अन्वये दिलेल्या सूचना विचारात घेण्यात याव्यात. या गोणीचे वजन व दर्जाबाबत खरेदी केंद्राला गोणी पुरवठा होत असतानाच, जिल्हा पणन अधिकाऱ्यांनी स्वतः खात्री करून घ्यावी.

६) खरेदी केंद्रे:-

जिल्हाधिकाऱ्यांनी निर्देशिल्याप्रमाणे खरेदी अभिकर्त्यांनी आवश्यक त्या ठिकाणी धान, ज्वारी, बाजरी व मका यांची खरेदी करण्यासाठी खरेदी केंद्रे उघडावीत.

७) खरेदी पध्दत:-

प्रत्येक गाव एका विशिष्ट खरेदी केंद्रास जोडण्यात यावे. सदर गावातील शेतकरी जर दुसऱ्या खरेदी केंद्रावर धान / भरडधान्य घेवून गेला तर, त्या केंद्रावर त्याचे धान / भरडधान्य खरेदी करू नये. खरेदी केंद्रे व प्रत्येक खरेदी केंद्रास जोडण्यात आलेल्या गावांची नावे यासंबंधी पुरेशी प्रसिध्दी देण्याबाबत जिल्हाधिकारी आणि खरेदी अभिकर्त्यांनी खबरदारी घ्यावी. शेतकऱ्यांकडील जमिनीबाबतचा ७/१२ चा उतारा पाहूनच धान / भरडधान्य खरेदी करण्यात यावे. सदरहू उताऱ्यात ज्वारी व अन्य धान्याखालील/ धानाखालील क्षेत्रे याची नोंद आहे, याची खात्री करून घ्यावी. तसेच ७/१२ उताऱ्यासंबंधीची नोंद पावतीच्या मागील बाजूस घ्यावी. ७/१२ उताऱ्याची प्रत शेतकऱ्यांना परत करू नये. खरेदी केंद्रावर विक्रीसाठी शेतकऱ्यांने आणलेल्या धान / भरडधान्याच्या अनुषंगाने गावनिहाय रजिस्टर तयार करावे. त्यामध्ये १) शेतकऱ्याचे नाव २) सर्व्हे / गट क्रमांक व क्षेत्रफळ, ३) केंद्रात विक्रीस आणलेले धान / ज्वारी , बाजरी व मका या माहितीचा समावेश असावा. त्यामुळे पुन्हा

धान्य आणल्या बरोबर या नोंदवहीवरून पूर्वी दिलेला ७/१२ चा उतारा काढून, आणलेले शेतकऱ्याचे धान्य त्याच्या स्वतःच्या उत्पादनातील आहे याची खात्री करून घेता येईल. ट्रकने व लॉरीने वा तत्सम वाहनातून आणलेले धान / भरडधान्य स्विकारण्यापूर्वी सदर धान / भरडधान्य खऱ्या शेतकऱ्याचेच आहे याची पूर्णपणे खात्री करून घ्यावी. काही ठिकाणी धान्याखालील क्षेत्र व सरासरी उत्पादकता याचा विचार न करता फार मोठ्या प्रमाणावर (अप्रत्यक्षपणे व्यापाऱ्यांचे) धान्याची खरेदी केली जाते असे निदर्शनास आले आहे. यास्तव शेतकऱ्यांचे ७/१२ उतारानुसार पीकाखालील क्षेत्र, या वर्षीची पिक परिस्थिती (पैसेवारी) पीकाचे सरासरी उत्पादन या बाबी विचारात घेऊन, धान / भरडधान्य खरेदी करण्यात यावे. रोज सायंकाळी खरेदी केंद्र बंद झाल्यानंतर खरेदी केंद्रावर आणलेले, परंतु खरेदी न झालेले धान / भरडधान्य सांभाळण्याची जबाबदारी संबंधित शेतकऱ्याचीच राहिल, अशी प्रसिध्दी द्यावी.

व्यापाऱ्यांकडून गतवर्षीचे धान / भरडधान्य पुन्हा खरेदी केंद्रावर विकले जाण्याची शक्यता विचारात घेऊन गतवर्षाचे जुने धान / भरडधान्य कोणत्याही स्थितीत खरीदले जाणार नाही व केवळ शेतकऱ्यांकडून उत्पादित झालेले नवे धान / भरडधान्यच खरेदी केले जाईल याची अभिकर्त्यांनी विशेष खबरदारी घ्यावी. जुने किंवा बिगर शेतकऱ्यांकडून धान / भरडधान्य खरेदी झाल्यास त्याची पूर्ण जबाबदारी अभिकर्त्यावर राहिल.

८) खरेदी केलेल्या भरड धान्याची (ज्वारी, बाजरी व मका) साठवणूक :-

अ) अभिकर्त्याने विनिर्देशानुसार खरेदी केलेले ज्वारी, बाजरी व मका हे भरडधान्य राज्य शासनाच्या प्रतिनिधीने, शक्यतो त्याच दिवशी केंद्राजवळच्या गोदामात पूर्ण वजन करून व दर्जाची खात्री करून जिल्हाधिकारी यांनी ठरविल्याप्रमाणे ताब्यात घ्यावे व त्याची नोंद गोदाम लेख्यामध्ये नियमितपणे घ्यावी. त्याकरिता आवश्यकता भासल्यास साठवणुकीसाठी वखार महामंडळाची / सहकारी संस्थांची खाजगी गोदामे भाड्याने घेण्यात यावीत. साठा उघड्यावर साठविण्याची गरज उद्भवल्यास ते साठविण्यापूर्वी अशा अन्नधान्याच्या थप्प्याखाली व आजूबाजूस डनेज पुरवून त्यावरून पूर्णपणे पुरेशा ताडपत्र्यांनी झाकून ठेवण्याची व्यवस्था करावी. तसेच गरजेनुसार नियमित ठेकेदाराकडून वेळीच धुरीकरण करून धान्याचे किडीपासून संरक्षण करावे. कोणत्याही परिस्थितीत उघड्यावर साठविण्यात आलेला धान्याचा साठा पावसामुळे भिजणार नाही व धान्य थप्प्यांना खालून किंवा बाजूने ओल लागणार नाही व पावसाळ्यात सुध्दा असा साठा उघड्यावर राहीला तरी धान्य खराब होणार नाही याची दक्षता घेवूनच गोदामाबाहेर असलेल्या धान्याच्या सुरक्षिततेची प्रथम पासूनच व्यवस्था करावी. याबाबत परिशिष्ट " VI " मधील शासन पत्र, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक

संरक्षण विभाग क्रमांक : संकीर्ण - १२९८ / १५ / प्र. क्र. २५७९ / ना. पु. २९, दिनांक ३ ऑगस्ट, १९९८ अन्वये विहित केलेल्या संहितेचे कटाक्षाने पालन करण्यात यावे.

ब) जिल्हाधिकारी / जिल्हा पुरवठा अधिकारी यांनी भरडधान्य ताब्यात घेतांना ते FAQ दर्जाचे आहे, याची भारतीय अन्न महामंडळाच्या प्रतिनिधी समक्ष / उपस्थितीत प्रत्यक्ष खातरजमा करावी. तसेच याबाबतचे प्रमाणपत्र भारतीय अन्न महामंडळाच्या प्रतिनिधीकडे देऊन त्यांची स्वाक्षरी घ्यावी.

क) भरड धान्याचा खरेदी कालावधी संपल्यानंतर एका आठवड्याच्या आत गोदामनिहाय साठविण्यात आलेल्या भरड धान्याचा (ज्वारी, बाजरी, मका) तपशील शासनास सादर करण्यात यावा. यासोबत सदरचे भरडधान्य FAQ दर्जाचे असल्याबाबतचे प्रमाणपत्राची प्रत देखील सादर करण्यात यावी.

ड) आधारभूत किंमत खरेदी योजनेंतर्गत खरेदी करण्यात आलेल्या भरड धान्याची विल्हेवाट भारतीय अन्न महामंडळाकडून लावण्यात येत होती. तथापि, खरीप पणन हंगाम २०१३-१४ पासून खरेदी केलेल्या भरड धान्याची (ज्वारी/बाजरी/मका) विल्हेवाट राज्य शासनाने लावावी, असे केंद्र शासनाने त्यांच्या दि.२१.३.२०१४ च्या पत्रान्वये कळविले आहे. यास्तव , खरीप पणन हंगाम २०१४-१५ मध्ये खरेदी केलेल्या भरड धान्याची (ज्वारी/बाजरी/मका) विल्हेवाट राज्य शासनमार्फत लावणे क्रमप्राप्त आहे.

९) धानाची साठवणूक व भरडाई :-

अ) धानाचे बाबतीत साठवणूकीची जबाबदारी अभिकर्त्याची राहिल. खरीदलेले धान अभिकर्त्याचे ताब्यातच राहिल. त्यासाठी जरूरीप्रमाणे अभिकर्त्याने गोदामे भाड्याने घ्यावीत. धानाची साठवणूक, सुरक्षितता, वाहतूक, भरडाई, व एफसीआय कडे तांदूळ जमा करेपर्यंत सर्व जबाबदारी अभिकर्त्याची असून ती कामे अभिकर्त्याने करावयाची आहेत. धान जिल्हाधिका-यांनी ताब्यात घ्यावयाचे नाही. अभिकर्त्याने विहित पध्दतीने मिलर्सची नेमणूक करून केंद्र शासनाच्या अटी व शर्तीनुसार धानाची भरडाई करून घ्यावयाची आहे व उत्पादित तांदूळ अन्न महामंडळाच्या किंवा शासनाचे /जिल्हाधिकाऱ्यांचे निर्देशानुसार शासकीय गोदामात जमा करावयाचा आहे. याबाबत केंद्र शासन ठरवेल ते विनिर्देश भरडाई, साठवणूक आकार, वाहतूक खर्च व इतर अटी आणि शर्ती लागू राहतील. धान भरडाईबाबतच्या सविस्तर सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील. केंद्र शासनाने भरडाई केलेल्या धानाच्या साठवणूकीसाठी दर माह (२ महिन्यांसाठी) रु.२.४० प्रति क्विंटल एवढा दर मंजूर केलेला आहे.

ब) भरडाईसाठी मिलर्सना धान तात्काळ उपलब्ध करून देणे व धान भरडाई करून केंद्र शासनाचे अटी व शर्तीनुसार तांदुळ (फक्त कच्चा) भारतीय अन्न महामंडळाकडे विहित

कालावधीत जमा करणे, याची संपूर्ण जबाबदारी अभिकर्ता संस्थाची असेल. याबाबत कोणत्याही कारणामुळे विलंब लागल्यास त्या विलंबासाठी होणाऱ्या कारवाईची जबाबदारी अभिकर्ता संस्थाची असेल, याची नोंद घेऊन अभिकर्त्याने धानाचे दर्जा बदल विशेष दक्षता घ्यावी. धान भरडाईअंती प्राप्त होणाऱ्या सीएमआर तांदूळासाठी कलर कोडींग (Colour coding) केलेल्या गोण्या वापरण्याबाबत केंद्र शासनाने दिलेल्या सूचनांची अंमलबजावणी करण्याविषयी परिशिष्ट "VII" मधील शासन पत्र क्रमांक: खरेदी १०१४/१०८/प्र.क्र.४२/ नापु-२९, दि. २४ मार्च, २०१४ नुसार सर्व संबंधितांनी कार्यवाही करावी. (केंद्र शासनाच्या दिनांक १० फेब्रुवारी, २०१४ व दिनांक ३ मार्च, २०१४ च्या पत्रासह)

१०) खरेदीचा कालावधी:-

धान - खरीप पणन हंगाम :- दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१५ ते ३१ मार्च, २०१६ .
धान - (उन्हाळी) रब्बी पणन हंगाम:- दिनांक १५ मे, २०१६ ते ३० जून, २०१६.
भरडधान्य (मका/ज्वारी/बाजरी) :- दिनांक:- १ नोव्हेंबर, ते ३१ मार्च, २०१६.

११) धान्याची किंमत प्रदान करणे व खर्चाची प्रतिपूर्ती:-

अ) खरेदी केलेल्या धान / भरड धान्याची देय रक्कम शेतक-यांना अदा करताना खरेदीची पूर्ण रक्कम शक्यतो ई-पेमेंटद्वारे त्यांच्या बँक खात्यामध्ये जमा करण्यात यावी. शेतक-यांचे बँकेमध्ये खाते नसल्यास अथवा अपवादात्मक परिस्थितीत शेतक-यांना देय रक्कम रेखांकित धनादेशाद्वारे (crossed cheques) अदा करावी.

ब) शासनाच्या अभिकर्त्यांनी शेतकऱ्यांकडून खरेदी केलेल्या धान व भरडधान्याची किंमत शेतकऱ्यांना त्वरित प्रदान करावी. भरड धान्याच्या बाबतीत खरेदी अभिकर्त्यांना वित्तीय सल्लागार व उप सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग यांच्या कार्यालयाने, अभिकर्त्याकडून साप्ताहिक हुंडी विवरणपत्र व धान्य शासकीय गोदामात प्राप्त झाल्याचा पुरावा प्राप्त होताच, खरेदी केलेल्या भरड धान्याची ९७% किंमत व प्रति क्विंटल रुपये ५०/- या तात्पुरत्या दराने अनुषंगिक खर्चाची रक्कम प्रदान करावी. ही रक्कम विनाविलंब अदा करणे वित्तीय सल्लागार व उप सचिव यांच्या कार्यालयाला शक्य व्हावे म्हणून भरड धान्याची स्वीकृती पत्रे खरेदी अभिकर्त्यांनी ताबडतोब दर आठवड्याला वित्तीय सल्लागार व उप सचिव यांच्या कार्यालयास सादर करावीत.

क) धानाचे बाबतीत मात्र ९७% रक्कम प्रतीपूर्तीची पध्दती अवलंबू नये. कारण धान हे अभिकर्त्याच्याच ताब्यात राहणार आहे. अभिकर्त्याने आधारभूत किंमत योजनेखाली खरीदलेल्या धानाचे साप्ताहिक विवरणपत्र (हुंडी विवरणपत्रासह) जिल्हा पुरवठा

अधिकारी/सहायक जिल्हा पुरवठा अधिकारी यांचे प्रति स्वाक्षरीसह प्राप्त होताच, त्याआधारे वित्तीय सल्लागार व उप सचिव यांनी **दोन्ही अभिकर्त्यांना** प्रति क्विंटल १५००/-रुपये प्रमाणे रक्कम अदा करावी. उर्वरित रक्कम अनुषंगिक खर्चासह भात भरडाई करुन तांदूळ अन्न महामंडळाकडे जमा केल्यानंतर केंद्र शासनाचे मंजूरीनुसार आदेश काढल्यानंतर अदा करावी.

ड) अभिकर्त्याने या योजनेंतर्गत खरेदी केल्या जाणाऱ्या धान / भरड धान्यासाठी संबंधित शेतकऱ्यांच्या ७/१२ उताऱ्याच्या प्रती तसेच इतर मूळ अभिलेखे त्यांच्या कार्यालयात ठेवावे. धान/ भरडधान्य खरेदी प्रदानाच्या संदर्भात अतिप्रदान किंवा चुकीची देयके सादर करुन रकमा अदा केल्या जाणार नाहीत याबाबतची सर्वस्वी जबाबदारी अभिकर्त्याची राहिल. अभिकर्त्याने या योजनेंतर्गत खरेदी केल्या जाणाऱ्या धान / भरड धान्यासाठी वित्तीय सल्लागार व उप सचिव कार्यालयात प्रतिपूर्तीचे दावे सादर करतांना साप्ताहिक हुंडी विवरणपत्र, फॉर्म 'बी' व 'सी' सोबत खालीलप्रमाणे प्रमाणपत्र सादर करावे :-

"प्रमाणित करण्यात येते की, दाव्यात दर्शविलेल्या रकमांचे यापूर्वी प्रदान करण्यात आलेले नाही. सदर दाव्यातील परिगणना खरेदी केंद्रे / संबंधित कार्यालयात ठेवण्यात आलेल्या मूळ अभिलेख्यावरून पडताळणी करण्यात आलेली असून अनुज्ञेय रकमांचे दावे सादर करण्यात आलेले आहेत. सदर प्रदानात जादाचे किंवा चुकीचे प्रदान झाल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी अभिकर्त्याची राहिल व त्यानुसार वसूल प्राप्त रकमा तात्काळ वित्तीय सल्लागार व उप सचिव कार्यालयास परत करण्यात येतील किंवा पुढील दाव्यातून वसूल करण्यात याव्यात."

केंद्र शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या निदेशांनुसार महिना निहाय साठा विवरणपत्र , बारदाना लेखे, गोदाम भाडे करार, वाहतूक भाडेदरपत्रक इ. आवश्यक दस्तऐवज अभिलेखित करावेत.

इ) दोन्ही अभिकर्ते, आवश्यक असल्यास भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून सवलतीच्या दराने कॅश क्रेडीट लिमिट मिळण्यासाठी प्रस्ताव करू शकतील. (विशेषतः धान खरेदीसाठी) असा प्रस्ताव त्यांनी पाठविल्यास केंद्रीय अन्न मंत्रालयामार्फत अशी कॅश क्रेडिट मिळवून देण्यासाठी हा विभाग शिफारस करेल.

ई) अभिकर्ता संस्थांनी आधारभूत किंमत खरेदी योजनेंतर्गत भरडधान्य व धानाच्या खरेदीबाबतचे स्वतंत्र लेखे ठेवणे व अनुषंगिक माहिती सादर करण्याबाबतच्या सविस्तर सूचना वित्तीय सल्लागार व उपसचिव यांच्या कार्यालयाकडून **तात्काळ** देण्यात याव्यात.

१२) कंट्रोल रुम:-

आधारभूत किंमत खरेदी योजनेंतर्गत खरेदी करण्यात येणाऱ्या धान / भरड धान्याचा (ज्वारी, बाजरी व मका) नियमित अहवाल केंद्र शासन/ भारतीय अन्न महामंडळास पाठविण्यासाठी उप संचालक (पुरवठा) यांच्या नियंत्रणाखाली गत हंगामाप्रमाणे कंट्रोल रुमची स्थापना करण्यात येत आहे. स्थापन करण्यात येणाऱ्या कंट्रोल रुमचा पत्ता खालीलप्रमाणे राहील :-

उप संचालक (पुरवठा),
पुरवठा आयुक्तांचे कार्यालय, प्रशासकीय कुटीर क्र. ५,
फ्रीप्रेस जर्नल मार्ग, मुंबई - ४०० ०२१.
दूरध्वनी क्र. ०२२- २२०२३३९४ आणि २२८२५०६६
फॅक्स क्र. ०२२२२०२५४४९
E-mail: fcscp_sup_com@maharashtra.gov.in

अभिकर्ता संस्थांनी दररोजचा जिल्हानिहाय खरेदी अहवाल सायंकाळी ५.३० पर्यंत वरील कंट्रोल रुमला पाठवावा. संबंधित जिल्हाधिकारी व खरेदी अभिकर्त्यांनी दर शनिवारी सायंकाळपर्यंत खरेदी करण्यात आलेल्या धान व भरड धान्य खरेदीचा साप्ताहिक अहवाल परिशिष्ट "V" मधील नमुन्यात पुढील बुधवारपर्यंत पुरवठा आयुक्त, कार्यालय, मुंबई यांच्याकडे पाठवून त्याची प्रत शासनास व वित्तीय सल्लागार व उप सचिव यांना द्यावी.

१३) सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक: अनौसं ७८९/१५ /व्यय-४, दि.३१.१०.२०१५ अन्वये प्राप्त सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे

१४) सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५१०३११३५५४६०८०६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सतिश सुपे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

सहपत्र:- परिशिष्ट I, IA, II, III, IV, V, VI, VII

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव,

३. मा. उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
४. मा. मंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण यांचे खाजगी सचिव.
५. मा. मंत्री, वित्त यांचे खाजगी सचिव,
६. मा. मंत्री, पणन यांचे खाजगी सचिव,
७. मा. मंत्री, आदिवासी विकास, यांचे खाजगी सचिव,
८. मा. राज्यमंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण, यांचे खाजगी सचिव,
९. मा. सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
१०. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
११. प्रधान सचिव, (वित्त) महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
१२. प्रधान सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग,
१३. प्रधान सचिव, कृषि व प.दु.म. विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१४. प्रधान सचिव, सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१५. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१६. अपर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१७. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप.मार्केटिंग फेडरेशन लि.,
कनमूर हाऊस, नरसी नाथा स्ट्रीट, मुंबई- ४०० ००९,
१८. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ,
आदिवासी विकास भवन, २ रा माळा, राम गणेश गडकरी चौक, जुना आग्रा रोड, नाशिक-२,
१९. सर्व विभागीय आयुक्त.
२०. नियंत्रक (शिधावाटप) व संचालक नागरी पुरवठा(गो/वा), मुंबई,
२१. सर्व जिल्हाधिकारी,
२२. सर्व उप आयुक्त (पुरवठा),
२३. सर्व जिल्हा पुरवठा अधिकारी,
२४. सर्व अन्नधान्य वितरण अधिकारी,
२५. वित्तीय सल्लागार व उप सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मुंबई,
२६. उप संचालक, नागरी पुरवठा, पुरवठा आयुक्त कार्यालय, मुंबई.
२७. सर्व उप सचिव/अवर सचिव/सर्व अधिकारी, अ.ना.पु.व ग्रा.सं.विभाग, मंत्रालय विस्तार, मुंबई,
२८. सर व्यवस्थापक, (महा.) भारतीय अन्न महामंडळ, ५ वा माळा, राजेंद्र नगर, दत्तपाडा रोड,
बोरीवली पूर्व मुंबई-४०० ०६६,
२९. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई (५ प्रती),
३०. ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, ग्रंथालय ६ वा मजला, विधान भवन, मुंबई. (१०प्रती)
३१. मान्यताप्राप्त राजकीय पक्षांची कार्यालये, (प्रत्येकी ५ प्रती),
३२. सर्व विधान परिषद सदस्य व विधान सभा सदस्य, सर्व विरोधी पक्षनेते./
३३. निवड नस्ती (नापु-२९

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी - १०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ / ना. पु. २९ दि.३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे
सहपत्र
परिशिष्ट "I"

(खरीप हंगाम २०१५-२०१६ मध्ये खरेदी करावयाच्या भाताचे (धानाचे) विनिर्देश)

ANNEXURE-"I"

UNIFORM SPECIFICATIONS OF ALL VARIETIES OF PADDY
(KHARIP MARKETING SEASON 2015-16)

Paddy shall be in sound merchantable condition, dry, clean, wholesome of good food value, uniform in colour and size of grains and free from moulds, weevils, obnoxious smell, *Argemone mexicana*, *Lathyrus Sativus* (Khesari) admixture of deleterious substances.

Paddy will be classified into Grade 'A' and 'Common' groups.

SCHEDULE OF SPECIFICATION

Sr. No.	Refractions	Maximum Limits (%)
1	Foreign matter a) Inorganic b) Organic	1.0 1.0
2	Damaged, discoloured, sprouted and weevilled grains	5.0*
3	Immature, Shrunken and shrivelled grains	3.0
4	Admixture of lower class	6.0
5	Moisture content	17.0

* Damaged, sprouted and weevilled grains should not exceed 4%

N.B.

1. The definitions of the above refractions and method of analysis are to be followed as per BIS 'Method of analysis for foodgrains' Nos. IS: 4333 (Part-I) : 1996, IS : 4333 (Part-II) : 2002, and "Terminology for foodgrains" IS: Nos. 2813 - 1995, as amended from time to time.
2. The method of sampling is to be followed as per BIS method for sampling of Cereals and Pulses IS: 14818 - 2000 as amended from time to time.
3. Within the overall limit of 1.0% for organic foreign matter, poisonous seeds shall not exceed 0.5% of which Dhatura and Akra seeds (*Vicia species*) not to exceed 0.025% and 0.2% respectively.

*****

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी - १०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ / ना. पु. २९ / ना. पु. २९ दि. ३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे
सहपत्र

परिशिष्ट "I A"

(खरीप हंगाम २०१५-२०१६ मध्ये खरेदी करावयाच्या तांदूळाचे विनिर्देश)

UNIFORM SPECIFICATION FOR GRADE 'A' & 'COMMON' RICE

- (KHARIP MARKETING SEASON 2015-2016)

Rice shall be in sound merchantable condition, sweet, dry, clean, wholesome, of good food value, uniform in colour and size of grains and free from moulds, weevils, obnoxious smell, admixture of unwholesome poisonous substances, *Argemone maxicana* and *Lathyrus sativus* (Khesari) in any form, or colouring agents and all impurities except to the extent in the schedule below. It shall also confirming to prescribed norms under food safety & Standards Act 2006 Rules prescribed thereunder.

SCHEDULE OF SPECIFICATION

Sr.No.	Refractions	Maximum Limit (%)	
		Grade 'A'	Common
1.	Broken *		
	Raw	25.0	25.0
	Parboiled	16.0	16.0
2	Foreign Matter **		
	Raw/Parboiled/single parboiled	0.5	0.5
3	Damaged # / Slightly Damaged grains		
	Raw		
	Parboiled/ single parboiled	3.0 4.0	3.0 4.0
4	Discoloured Grains		
	Raw	3.0	3.0
	Parboiled/single parboiled rice	5.0	5.0
5	Chalky Grains		
	Raw	5.0	5.0
6	Red Grains		
	Raw / Parboiled/single parboiled rice	3.0	3.0
7	Admixture of lower class		
	Raw / Parboiled/single parboiled rice	6.0	--
8	Dehusked Grains		
	Raw/Parboiled/single parboiled rice	13.0	13.0
9	Moisture content @		
	Raw/Parboiled /single parboiled rice	14.0	14.0

* Not more than 1% by weight shall be small broken.

** Not more than 0.25% by weight shall be mineral matter and not more than 0.10% by weight shall be impurities of animal origin.

including pin point damage grains.

@ Rice (both raw and parboiled) can be procured with moisture content upto a maximum limit of 15% with value cut. There will be no value cut up to 14%. Between 14% to 15% moisture, value cut will be applicable at the rate of full value.

*****

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी - १०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ / ना. पु. २९ / ना. पु. २९ दि. ३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे
सहपत्र
परिशिष्ट " II "

(खरीप हंगाम २०१५-२०१६ मध्ये खरेदी करावयाच्या ज्वारीचे विनिर्देश)

ANNEXURE "II"

UNIFORM SPECIFICATION FOR JOWAR
(KHARIP MARKETING SEASON 2015 - 2016)

The Jowar shall be dried and matured grains of Sorgham Vulgare. It shall have uniform size, shape and colour. It shall be in sound merchantable condition and also conforming to prescribed norms under Food Safety & standard Act, 2006/Rules prescribed thereunder.

Jowar shall be sweet, hard, clean, wholesome and free from *Argemone mexicana* and *Lathyrus Sativus* (khesari) in any form colouring matter, moulds, weevils, obnoxious smell, admixture of deleterious substances and all other impurities except to the extent indicated in the scheduled below:-

SCHEDULE OF SPECIFICATIONS

Sr.No.	Refractions	Maximum Limits (%)
1	Foreign matter*	1.0
2	Other foodgrains	3.0
3	Damaged grains	1.5
4	Slightly damaged & discoloured grains	1.0
5	Shrivelled & Immature grains	4.0
6	Weevilled grains	1.0
7	Moisture content	14.0

* Not more than 0.25% by weight shall be mineral matter and not more than 0.10% by weight shall be impurities of animal origin.

N.B.

- The definition of the above refractions and method of analysis are to be followed as given in Bureau of Indian Standard 'Method of Analysis for Food grains' Nos. IS: 4333(Part-I) 1996 and IS: 4333(Part-II) 2002 and Terminology for foodgrains" IS: 2813-1995 as amended from time to time.
- The method of sampling is to be followed as given in Bureau Indian Standard 'Method of Sampling of Cereals and Pulses' NO.IS: 14818-2000 as amended from time to time.
- Within the overall limit of 1.0% for 'Foreign Matter' the poisonous seeds shall not exceed 0.5% of which Dhatura and Akra seeds (*Vicia spices*) not to exceed 0.025% and 0.2% respectively.
- Kernels with glumes will not be treated as unsound grains. During physical analysis the glumes will be removed and treated as organic foreign matter.

*****

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी -१०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ /ना. पु. २९ दि.३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे सहपत्र.
परिशिष्ट " III "

(खरीप हंगाम २०१५-२०१६ मध्ये खरेदी करावयाच्या बाजरीचे विनिर्देश)

ANNEXURE -"III"

UNIFORM SPECIFICATIONS FOR BAJRA.
(KHARIP MARKETING SEASON 2015 - 2016)

The Bajra shall be the dried and matured grains of *Pennisetum typhoides*. It shall have uniform size, shape and colour. It shall be in sound merchantable condition and also conforming to prescribed norms under Food Safety & standard Act, 2006/Rules prescribed thereunder.

Bajra shall be sweet, hard, clean, wholesome and free from *Argemone mexicana* and *Lathyrus Sativus* (khesari) in any form colouring matter, moulds, weevils, obnoxious smell, admixture of deleterious substances and all other impurities except to the extent indicated in the schedule below:-

SCHEDULE OF SPECIFICATIONS

Sr.No.	Refractions	Maximum Limits (%)
1	Foreign matter*	1.0
2	Other foodgrains	3.0
3	Damaged grains	1.5
4	Slightly damaged & Discoloured grains**	4.5
5	Shrivelled and Immature grains	4.0
6	Weevilled grains	1.0
7	Moisture content	14.0

* Not more than 0.25% by weight shall be mineral matter and not more than 0.10% by weight shall be impurities of animal origin.

** Bajara grains which are dull in appearance having changed the colour due to deteriorative changes are to be considered as coloured grain and Bajara grains having natural lustre and sound in condition, even of different colour due to genetic/variatal characteristic may be treated as sound Karnels.

N.B.

1. The definition of the above refractions and method of analysis are to be followed as given in Bureau of Indian Standard 'Method of Analysis for Food grains' Nos. IS: 4333(Part-I) 1996 and IS: 4333(Part-II) 2002 and Terminology for foodgrains" IS: 2813-1995 as amended from time to time.
2. The method of sampling is to be followed as given in Bureau of Indian Standard 'Method of Sampling of Cereals and Pulses' NO.IS:14818-2000 as amended from time to time.
3. Within the overall limit of 1.0% for Foreign Matter, the poisonous seeds shall not exceed 0.5% of which Dhatura and Akra seeds (*Vicia specices*) not to exceed 0.025% and 0.2% respectively.
4. Kernels with glumes will not be treated as unsound grain. During physical analysis the glumes will be removed and treated as organic foreign matter.
5. Within the overall limit of 1.5% for damaged grains the Ergoty kernels shall not exceed 0.05%.

*****

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी -१०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७/ना. पु. २९ दि. ३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे सहपत्र
परिशिष्ट "IV"

(खरीप हंगाम २०१५ -२०१६ मध्ये खरेदी करावयाच्या मक्याचे विनिर्देश)

ANNEXURE - "IV"
UNIFORM SPECIFICATIONS FOR MAIZE.
(KHARIP MARKETING SEASON 2015-2016)

The Maize shall be the dried and matured grain of *Zea mays*. It shall have uniform shape and colour. It shall be in sound merchantable condition and also conforming to prescribed norms under Food Safety & standard Act, 2006/Rules prescribed thereunder.

Maize shall be sweet, hard, clean, wholesome and free from *Argemone mexicana* and *Lathyrus Sativus* (khesari) in any form, colouring matter, moulds, weevils, obnoxious smell, admixture of deleterious substances and all other impurities except to the extent indicated in the schedule below :-

SCHEDULE OF SPECIFICATIONS

Sr.No.	Refractions	Maximum Limits (%)
1	Foreign matter*	1.0
2	Other foodgrains	2.0
3	Damaged grains	1.5
4	Slightly damaged, discoloured and touched grains	4.5
5	Shrivelled & Immature grains	3.0
6	Weevilled grains	1.0
7	Moisture content	14.0

* Not more than 0.25% by weight shall be mineral matter and not more than 0.10% by weight shall be impurities of animal origin.

N.B.

1. The definition of the above refractions and method of analysis are to be followed as given in Bureau of Indian Standard 'Method of Analysis for Foodgrains' Nos. IS: 4333(Part-I) 1996 and IS: 4333(Part-II) 2002 and "Terminology for foodgrains" IS: 2813-1995 as amended from time to time.

2. The method of sampling is to be followed as given in Bureau of Indian Standard 'Method of Sampling of cereal and pulses' NO.IS:14818-2000 as amended from time to time.

3. Within the overall limit of 1.0% for Foreign Matter, the poisonous seeds shall not exceed 0.5% of which Dhatura and Akra seeds (*vicia* species) not to exceed 0.025% and 0.2% respectively.

4. The small sized maize grains, if the same are otherwise fully developed, should not be treated as Shrivelled and Immature grains.

NOTES APPLICABLE TO THE SPECIFICATION OF GRADE 'A' AND COMMON VARIETIES OF RICE

1. The definition of the above refractions and method of analysis are to be followed as given in Bureau of Indian Standard "Method of analysis for Foodgrains" **No. IS: 4333(Part-I) 1996 and IS: 4333(Part-II) 2002 and “Terminology for foodgrains” IS: 2813-1995 as amended from time to time.** Dehusked grains are rice kernels whole or broken which have more than 1/4th of the surface area of the kernel covered with the bran and determined as follows:-

ANALYSIS PROCEDURE: - Take 5 grams of rice (sound head rice and brokens) in a petri dish (80 X 70mm). Dip the grains in about 20 ml. of Methylene Blue solution (0.05% by weight in distilled water) and allow to stand for about one minute. Decant the Methylene Blue solution. Give a swirl wash with about 20- ml. of dilute hydrochloric acid (5% solution by volume in distilled water). Give a swirl wash with water and pour about 20 ml. of Metanil Yellow solution (0.05% by weight in distilled water) on the blue stained grains and allow standing for about one minute. Decant and effluent and wash with fresh water twice. Keep the stained grains under fresh water and count the dehusked grains. Count the total number of grains in 5 grams of sample under analysis. Three brokens are counted as one whole grain.

CALCULATIONS:

$$\text{Percentage of Dehusked grains} = \frac{N \times 100}{W}$$

Where N = Number of dehusked grains in 5 grams of sample

W = Total grains in 5 grams of sample.

2. The Method of sampling is to be followed as given in Bureau of Indian Standard "Method of sampling of Cereals and Pulses" No. IS: 14818-2000 as amended from time to time.

3. Brokens less than 1/8th of the size of full kernels will be treated as organic foreign matter. For determination of the size of the brokens average length of the principal class of rice should be taken into account.

4. Inorganic foreign matter shall not exceed 0.25% in any lot, if it is more, the stocks should be cleaned and brought within the limit. Kernels or pieces of kernels having mud sticking on surface of rice, shall be treated as Inorganic foreign matter.

5. In case of rice prepared by pressure parboiling technique, it will be ensured that correct process of parboiling is adopted i.e. pressure applied, the time for which pressure is applied, proper gelatinisation, aeration and drying before milling are adequate so that the colour and cooking time of parboiled rice are good and free from encrustation of the grains.

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी - १०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ / ना. पु. २९ दि.३१ ऑक्टोंबर २०१५ चे सहपत्र

परिशिष्ट "V"

हमी भाव योजनेखाली एफ. ए. क्यू. दर्जाच्या ज्वारी, बाजरी, भात व मका खरेदीबाबतचा
साप्ताहिक अहवाल

- १) जिल्हयाचे नांव: -----
- २) मागील शनिवार:- ----- (आकडे किंंटलमध्ये)
दिनांक -----अखेर ज्वारी, बाजरी, मका, भात.
झालेली एकूण खरेदी एफ. ए. क्यू. -----
- ३) मागील शनिवारी दिनांक -----अखेर झालेली एकूण खरेदी.
- ४) अडचणी असल्यास -----

*****

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी -१०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ /ना. पु. २९ दि. ३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे सहपत्र
परिशिष्ट "VI"

क्रमांक : संकीर्ण- १२९८/२८१५/प्र.क्र.२५७९/ना.पु.२९,
अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ३ ऑगस्ट, १९९८.

प्रति,

सर्व विभागीय आयुक्त,
सर्व जिल्हाधिकारी, (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून)

सर्व अपर जिल्हाधिकारी, (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून)
सर्व जिल्हा पुरवठा अधिकारी,
नियंत्रक शिधावाटप, मुंबई.
संचालक, नागरी पुरवठा (गो/वा), मुंबई.

**विषय : खुल्या जागेत शास्त्रोक्त पद्धतीने अन्नधान्याची
साठवणूक करण्याबाबत संहिता.**

राज्यात वेळोवेळी आधारभूत किंमत खरेदी योजनेअंतर्गत तसेच लेव्ही आदेशांतर्गत अन्नधान्याचे प्रापण करण्यात येते. अशाप्रकारे खरेदी करण्यात येणारे अन्नधान्य शासकीय किंवा भाड्याने घेतलेल्या गोदामात सुरक्षित साठविण्यात येते. त्या अन्नधान्याच्या सुरक्षिततेविषयी दयावयाच्या खबरदारीची संहिता यापूर्वीच विहित करण्यात आली आहे.

२. काही विशिष्ट परिस्थितीत शासनाच्या ताब्यात असलेले अन्नधान्य गोदामात साठविणे शक्य झाले नाही (गोदामात जागा नसल्यामुळे) व त्यामुळे असे अन्नधान्य खुल्या जागेत (cover and plinth) साठवावे लागल्यास, त्यावेळी संभाव्य नुकसान टाळून अन्नधान्याची शास्त्रोक्त पद्धतीने साठवणूक करण्याबाबतची उपरोक्त उपयोजन संहिता केंद्र शासनाने निश्चित केलेली आहे. ती पुढीलप्रमाणे आहे :-

(१) खुल्या आवारात (Cover and plinth) साठवणूकीसाठी निवडलेल्या जागा ह्या उंच जोत्याच्या, (High Plinth Area) विशेषतः पक्क्या बांधकामाच्या असाव्यात. पुरेसा निचरा होणा-या असाव्यात. जोत्याच्या बांधकामामध्ये तडे गेलेले नसावेत किंवा भेगा नसाव्यात. अशा आवारांच्या सभोवती अनावश्यक रानटी वनस्पती नसाव्यात आणि अशा जागा सुलभ रस्त्यांनी जोडलेल्या व पुरेशा सुरक्षित असाव्यात.

(२) खुल्या आवारातील (cover and Plinth) साठवणूक करताना योग्य डनेजच्या (लाकडी ठोकळे, दगडी लाद्या, इत्यादी) वापर करावा.

(३) अन्नधान्याचे निरीक्षण करण्यासाठी तसेच कीटकांच्या नियंत्रणाचे उपाय योजण्यासाठी जोत्याच्या भोवती पुरेशा मार्गिका व जागा असाव्यात.

(४) थप्प्या हया प्रमाणशीर आकाराच्या, उंचीच्या आणि घुमटाकार असाव्यात. त्यामुळे आवरणाचा फुगा होणे (Balooning of Cover) तसेच थप्प्याच्या वर पाणी साठणे टाळता येईल.

(५) उंदिराच्या बंदोबस्ताची काळजी वेळच्यावेळी घेण्यात यावी. उंदीर नियंत्रणासाठी अॅल्युमिनियम फॉस्फाईडच्या गोळ्यांच्या (०.६ ग्रॅमच्या दोन गोळ्या प्रत्येक जिवंत बिळासाठी) वापर करावा. झिंक फॉस्फाईडचा सुद्धा अमिषाच्या माध्यमातून वापर करता येईल.

(६) पक्ष्यांपासून अन्नधान्याच्या सुरक्षिततेची पुरेशी काळजी घेण्यात यावी.

(७) पुरेशा प्रकाशाच्या दिवशी योग्य वायुविजन असणे अन्नधान्यातील आर्द्रता कमी करण्यासाठी उपयुक्त ठरते.

(८) पावसापासून अन्नधान्याचे रक्षण करण्यासाठी खुल्या आवारातील (Covers and Plinth) साठवणीच्या थप्प्या पॉलिथिनच्या आवरणाने आणि नॉयलॉनच्या जाळ्यांनी आच्छादित कराव्यात व आच्छादने नायलॉनच्या दोराने बांधावीत.

(९) खुल्या आवारात (Covers and Plinth) साठविलेल्या अन्नधान्यास ५० टक्के मॅलाथिऑन फवारून २.५ टक्के डेस्टामेथ्रीन पावडरच्या सहाय्याने तसेच अॅल्युमिनियम फॉस्फाईडच्या गोळ्यांच्या सहाय्याने धुरीकरण करून अन्नधान्याच्या साठवणूकीतील किडीपासून संरक्षण करावे.

(१०) वा-याच्या वेगामुळे किंवा इतर कारणाने आवरणाची हानी झाल्यास तात्काळ उपयोगासाठी काळ्या पॉलिथिन आवरणाचा व नायलॉनच्या दोराचा पुरेसा साठा ठेवण्यात यावा.

(११) खुल्या आवारात (Cover and Plinth) साठविलेल्या धान्याचे प्राथम्याने नियतन द्यावे/वितरण करावे.

३. भविष्यात अशाप्रकारे अन्नधान्याची खुल्या जागी (Open place) साठवणूक करावी लागल्यास त्या अन्नधान्याचे नुकसानीपासून रक्षण करण्यासाठी उपरोक्त परिच्छेद -२ मध्ये विहित केलेल्या उपयोजन संहितेचे पालन करण्यात यावे.

४. याबाबत आपल्या अधिपत्याखालील सर्व संबंधितांना योग्य त्या सूचना देण्यात याव्यात व त्याचे पालन होत असल्याची खात्री करण्यात यावी.

सही/-

(श्या. द. शिंदे)

उप सचिव,

अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग.

प्रत अग्रेषित -

१) महाराष्ट्र राज्य पणन महासंघ, मुंबई.

२) पुरवठा आयुक्तांचे कार्यालय, मुंबई.

३) सर्व कार्यासने, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग.

शासन निर्णय क्रमांक : खरेदी -१०१५/६१७ / प्र.क्र.१७७ /ना. पु. २९ दि.३१ ऑक्टोबर, २०१५ चे सहपत्र
परिशिष्ट "VII"

महाराष्ट्र शासन

फॅक्स/ई मेल/ टपाल

तात्काळ/ महत्वाचे

क्रमांक :खरेदी १०१५/३१४/प्र.क्र.११८/नापु.२९

अन्न,नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग,
मंत्रालय विस्तार, मादाम कामा रोड,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : २८ मे २०१५.

प्रति,

- १) व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र राज्य को.ऑप.मार्केटिंग फेडरेशन लि.,कनमूर हाऊस, नरसी नाथा स्ट्रीट,मुंबई-४०० ००९.
- २) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित,
आदिवासी विकास भवन, जुना आग्रा रोड, नाशिक-२.
- ३) महा व्यवस्थापक (महाराष्ट्र) भारतीय अन्न महामंडळ,
५ वा माळा, दत्तपाडा रोड, राजेंद्र नगर, बोरीवली (पूर्व), मुंबई -४०००६६.
- ४) सर्व जिल्हाधिकारी (मुंबई व मुंबई उपनगर जिल्हा वगळून).

**विषय :- खरीप पणन हंगाम २०१५-१६ मध्ये "Colour Coding"
केलेल्या गोण्याचा वापर करणेबाबत...**

- संचालक (PY-III),अन्न व सार्वजनिक वितरण व्यवस्था, भारत सरकार, कृषि भवन, नवी दिल्ली यांच्या क्रमांक १५ (१)/२०१२-PY-III/३१८६३९, दिनांक १०.४.२०१५ च्या पत्राची प्रत सोबत पाठविण्यात येत आहे.
२. खरीप पणन हंगाम २०१५-२०१६ साठी निळ्या रंगाने कोडिंग केलेल्या (Blue Colour Coding) गोण्यांचा वापर करण्याबाबतच्या केंद्र शासनाने सविस्तर सूचना उपरोक्त पत्रान्वये दिल्या आहेत.
  ३. या पत्रान्वये दिलेल्या सूचनांप्रमाणे खरीप पणन हंगाम २०१५-१६ मध्ये गोण्यांच्या कलर कोडींगबाबत काटेकोरपणे कार्यवाही करण्यात यावी, ही विनंती.

सही/-

(प्र.ब.नलावडे)

सहपत्र : वरीलप्रमाणे

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) सर्व विभागीय आयुक्त,
- २) सर्व उप आयुक्त (पुरवठा)
- ३) सर्व जिल्हा पुरवठा अधिकारी
- ४) सर्व अन्नधान्य वितरण अधिकारी
- ५) वित्तीय सल्लागार व उपसचिव, अन्न,नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मुंबई.
- ६) पुरवठा आयुक्तांचे कार्यालय, प्रशासकीय कुटीर कार्यालय क्र.५, कॉंग्रेस जनरल मार्ग, मुंबई.
- ७) नियंत्रक शिधावाटप व संचालक नागरी पुरवठा (गो/वा), मुंबई.
- ८) कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई, ९) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) सर्व कार्यासने,अन्न, नागरीपुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई. ११)कार्यासन नापु.२९ संग्रहार्थ.

No. 15(1)/2012-PY.III.318639
Government of India
Ministry of Food, Consumer Affairs & Public Distribution
Department of Food & Public Distribution

Krishi Bhawan, New Delhi
Dated the 10th April 2015

To,

The Secretary,
Food & Civil Supplies Department,
Government of Andhra Pradesh, Assam, Bihar, Chattisgarh, Gujarat,
Haryana, Himachal Pradesh, Jammu & Kashmir, Jharkhand, Karnataka,
Madhya Pradesh, Maharashtra, Nagaland, Orissa, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu,
Uttaranchal, Uttar Pradesh, West Bengal, Andaman & Nicobar Islands, Chandigarh,
Delhi and Pondicherry, Telangana.

Subject : Colour Coding of Gunny bags to facilitate identification of Crop-year
of stock for KMS 2015-16.

Sir,

I am directed to say that it has been decided to adopt BLUE colour coding for gunny bags for KMS 2015-16. The colour coding will be in the manner indicated below.

1. On every bag, there will be color coding strip/s for identification marking at a distance of about 150 mm away from any one side of the selvedge. Each strip will be width of **“04 threads running along the length of the bags ”** and shall be in BLUE ” color. Single strip is to be printed for bags to be supplied through DGS&D. For open market supply to millers etc. two strips should be printed on both side of centre stripe as mentioned in para below.
2. Stencil or branding as per indenters, requirements shall be in “ BLUE ” colour.
3. Marking or stitching on the mouth of the bag after filling the grain will be done by the FCI/ State Agencies in “ BLUE ” colour.
4. As per DGS&D circular NO. KOI/DQA/BTB/SUPPLY Position dated 16/03/2015 the BLUE strip at the centre of the Jute bag has been discontinued.

Yours faithfully,
sd/-

(Manoj Kumar Gupta)
Director (Policy-III)

Copy to:-

1. Chairman, FCI, New Delhi.	2. E.D. (General). FCI, New Delhi.
3. E.D. (Procurement). FCI, New Delhi.	4. D.D.(QC), Deptt. of F& PD, New Delhi.
5. DG, DGS&D, New Delhi.	6. Jute Commission, Kolkata.
7. Chairman, IJMA, Kolkata.	8. DDG, DGS&D, Kolkata.

*****